

Gud eller Mammon?

*En brottning med pengar, enkelhet, ekonomisk rättvisa och miljö utifrån
Lukasevangeliet samt några kyrkohistoriska exempel*

Inledande psalm

*Gud, ge kungen dina lagar,
kungasonen din rättvisa ordning,
så att han rättrådigt dömer ditt folk
och låter dina betryckta få sin rätt.
Låt berg och höjder bära fredens frukter
åt folket genom rättfärdighet.
Må han värna de armas rätt,
rädda de fattiga, krossa förtryckaren.*

*Låt honom leva, så länge solen finns,
och månen lyser, släkte efter släkte.
Han ska komma som regn över grödan,
ett stilla regn som vattnar jorden.
Låt rättvisa grönska i alla hans dagar
och fred och välgång råda,
tills ingen måne lyser mer.
Må han härska från hav till hav,
från floden till världens ände.
[...]*

*Han räddar den fattige som ropar,
den arme som ingen hjälper.
Han förbarmar sig över de svaga och fattiga,
räddar de fattigas liv.
Han befriar dem från våld och förtryck,
deras liv är dyrbart i hans ögon.
[...]*

*Lovat vare Herren, Israels Gud,
han som ensam gör under.
Evigt lovat vare hans härliga namn,
må hans ära uppfylla världen.
Amen, amen.*

Ur psalm 72

Inledande hymn

*Jesus, lär mig söka värden
som finns kvar i evighet.
Det enda ljus jag vill stå i
är glansen från din helighet.*

*Så gör mig inte till en hjälte
för hjältar faller hårt.
Jag vill leva nära marken,
så nära som det går,
så nära ditt hjärta som jag får.*

Hjältar faller hårt – Tekla Knös

Inledande bön

Helig ande, kom.

Inledning och personlig bakgrund

Följande text är skriven med bakgrund i en personlig brottnings, frustration och sorg. Frustration över den diskrepans mellan det jag läser av Jesu undervisning och liv i evangelierna och min roll som rik i den här världen. Sorg över en kyrka som jag ofta hör betona inställningen till pengar och ägodelar men som inte tar steget fullt ut och kritiserar detta vårt välstånd som existerar på grund av andras fattigdom. En frustration och sorg som mynnar ut i frågorna: ”Varför lever vi så här?” och ”Hur kan vi lära oss att leva annorlunda utifrån Jesu undervisning?” Dessa frågor avfärdas ibland som (vänster)ideologi eller socialetik, men när jag läser min bibel verkar det ytterst vara frågor som handlar om kärleken till Kristus och till vår nästa, och om Guds närvaro bland sitt folk. ”Om någon som har vad han behöver här i världen ser sin broder lida nöd men stänger sitt hjärta för honom, hur kan då Guds kärlek förbli i honom?”¹ skriver Johannes. Som rika västerlänningar, som äger mer än det absolut nödvändiga i en globaliserad värld, är vi både delaktiga i och ser en global nöd. Min utgångspunkt är alltså att vår nästa inte bara kan vara den som ligger misshandlad längs vägen där vi går fram, utan ”varje människa som påverkas av våra val”² och som det står i vår makt att hjälpa. På bibelskolan fick jag rådet att ”stanna kvar i det som berör” i min bibelläsning och följande text är skriven utifrån det rådet.

Arbetet tar sin början i att jag gått igenom Jesu undervisning i Lukasevangeliet och skrivit ner samtliga texter som verkar beröra pengar. Eftersom var sjätte påstående som Jesus yttrar i evangelierna handlar om pengar³, och då Lukas är det evangelium som mest betonar social och ekonomisk rättvisa, har jag valt att sälla och dyka ner djupare i ett antal, samt att tematisera under ett antal rubriker för att skapa någon slags försök till struktur.

Därefter görs även ett par kyrkohistoriska nedslag, för att visa på ett par olika sätt som frivillig fattigdom praktiserats under kyrkans historia. Vi börjar i den tidiga Jerusalemförsamlingen, som sålde allt de ägde och gav till de fattiga, och därigenom själva hamnade i ekonomisk nöd. Därefter behandlas Franciskanerorden och Franciskus och Klara av Assisis liv. Jag utgår från antagandet att församlingen är Kristi kropp, om än trasig, och att Kristus inkarneras i sin kyrka genom historien. Därmed har kyrkohistorien och olika kyrkotraditioner något att lära också mig. Jag är själv mer formad av vissa kyrkotraditioner, framför allt av svensk frikyrklighet, men bekänner mig till den kristna kyrkans gemenskap, Jesu kropp, över alla tidsgränser, nationsgränser och samfundsgränser. Min ambition (som innebar floder av vatten över mitt huvud) var att göra fler kyrkohistoriska nedslag och även skriva om bland annat Moder Teresas arbete och liv bland Indiens fattiga, vilket inte hanns med. Min längtan är att en annan gång få möjlighet att dyka djupare in i exempel på hur människor lämnat allt och följt Kristus historiskt.

Arbetets tredje del är en nutida och global utblick. Hur ser världen ut idag? Vad är vår roll i denna situation? Vilka utmaningar står vi inför som Guds församling i en tid som denna? Här får miljöfrågor en stor roll, i egenskap av en av vår tids största rättvisefrågor.

Inledningsvis vill jag betona att detta inte är ett akademiskt arbete (pris och ära till Gud den högste).

1 1 Joh 3:17

2 Citat av Linn Bergström

3 Cunningham, s. 35

Det är ett fördjupningsarbete inom ramen för Team Med Uppdrags bibellinje, skrivet under hösten 2015. Eftersom jag under denna texts skrivande försökt lägga mina akademiska ambitioner (och pretentioner?) på hyllan, är referenssystemet inte så strukturerat. Inte heller är alla texter djupt studerade, och ibland brister förmodligen exegetiken. Konstruktiv kritik tas tacksamt emot. Jag har refererat löpande genom fotnötter och sammanställt en litteraturlista på slutet för att läsare ska kunna ta del av de fantastiska texter jag fått förmånen att läsa under processens gång. Att läsa påve Franciskus klimatencyklika har varit till stor inspiration och glädje, så även Fosters ”Fri att leva enkelt” och Malms ”Ett hjärta större än världen”. Detta är lästips som jag med glädje förmedlar vidare. Wheelers ”Wealth as Peril and Obligation – The New Testament on Possessions” är ett boktips för den mer teologiskt intresserade, liksom Watanens uppsats om Jesu lärjunge Johanna ur ett socio-ekonomiskt perspektiv. (Hojta om ni vill ha tag på någon text! Jag äger fler böcker än jag fullt ut kan stå för efter denna texts skrivande.) Att läsa ett helt evangelium och stanna upp vid allt som handlar om pengar och ägodelar är en utmaning jag också gärna skickar med (med risk/chans för att det kommer att förändra ditt sätt att leva.)

I texten refererar jag både till nuvarande påve Franciskus och till den helige Franciskus av Assisi som levde på 1100/1200-talet. Jag har därför av praktiska skäl använt mig av beteckningarna ”påve Franciskus” och ”Franciskus av Assisi” för att skilja dem åt. Beteckningarna ska ses som personbeteckningar och inte som teologiska ställningstaganden.

Bibelcitaten är från Bibel 2000, om inget annat anges.

Jag vill avsluta min inledning med ett stort tack till er som går och har gått med mig i vandring i Jesu efterföljelse. Tack till TMU som gett mig förutsättningar att skriva den här texten, särskilt till Magnus som betonar att det handlar om vem vi följer och inte om hur väl vi lyckas, och till Christer som betonar att vara vis i sin bibelläsning. Särskilt tack till er jag fick dela husförsamlingstid med på Rosengård. Ni lärde mig så mycket om enkelhet och vad det är att leva församling. Tack till er av mina vänner vars hjärtan och tankar brinner för rättvisa, och till er som hjälpt till med feedback och korrekturläsning. Slutligen finns inte ord för att tacka Jesus för det han gjort för mig. Eftersom min Jesus lever vill jag leva. För honom och till honom är allting, i evigheters evighet, amen.

Introduktion till Lukasevangeliet

Lukasevangeliet brukar dateras till omkring år 90, av vissa så tidigt som år 60, och tillskrivas Paulus medarbetare Lukas läkaren. Detta evangelium behandlar i större utsträckning än övriga förhållandet mellan rika och fattiga.⁴

Fattigdomsideal?

Lukasevangeliet verkar på flera ställen ge uttryck för ett fattigdomsideal. Det dyker upp redan i Marias lovsång i evangeliets första kapitel, där Maria i sin lovsång uttrycker om Gud att ”Hungriga mättar han med sina gåvor, och rika skickar han tomhänta bort.”⁵ Watanen beskriver detta som att Maria betonar ”de fattigas upphöjelse på de rikas bekostnad.” I 4:18 citerar Jesus profeten Jesaja och talar om ”ett glädjebud för de fattiga” och uttrycker vidare i vers 21 hur ”detta skriftställe [idag] gått i uppfyllelse inför er som hör mig.” Evangeliets allra tydligaste fattigdomsideal uttrycks i Jesu saligprisningar och verop i kapitel 6:

4 Mitternacht & Runesson, s. 217ff

5 Luk 1:53

”Saliga ni som är fattiga,
er tillhör Guds rike.
Saliga ni som hungrar nu,
ni ska få äta er mätta.
[...]
Men ve er som är rika,
ni har fått ut er glädje.
Ve er som är mätta nu,
ni skall få hungra.”

Guds rikets system vänder upp och ned på den här världens maktordningar och för de fattiga verkar evangeliet vara ett glädjebud. Watanen beskriver att denna uppmaning riktar sig till Jesu lärjungar och antar att de flesta av dessa var fattiga även om där också fanns rika som Jesus riktar sig till i det andra stycket.⁶

När Johannes undrar om Jesus är den han väntat på är glädjebudet till de fattiga något Jesus nämner för att bekräfta vem han är.⁷ När de tolv lärjungarna sänds ut i 9:3 uppmanas de att inte ta med något på vägen, ”ingen stav eller påse, inte bröd eller pengar och inte mer än en enda skjorta” och när de sänds ut i 10:4 får de en liknande uppmaning, att de inte ska ta med sig ”några pengar, någon påse eller några sandaler”.

”Fattigdom ska inte sökas för sin egen skull, eller som en garant för moralisk renhet, men endast som ett medel för att säkra den frihet till odelad lydnad och lojalitet under Guds regerande” skriver Wheeler⁸ och drar slutsatsen att fattigdom i Nya Testamentet inte är ett ideal utan ett redskap.⁹

Rättvisa, ekonomisk utjämning och att dela med sig

I Luk 3:11 förkunnar Johannes Döparen att ”den som har två skjortor skall dela med sig åt den som ingen har, och den som har bröd skall göra på samma sätt.” I 6:30 uttrycker Jesus att vi ska ”ge åt alla som ber dig, och tar någon det som är ditt, så kräv det inte tillbaka.” och motiverar detta med 6:34-36: ”ska ni ha tack för att ni lånar åt dem som ni tror kan betala tillbaka? Också syndare lånar åt syndare för att få samma belopp tillbaka. Nej, älska era fiender, gör gott och ge lån utan att hoppas att få igen. Då skall er lön bli stor, och ni skall bli den Högstes söner, ty han är själv god mot de otacksamma och onda. Var barmhärtiga, så som er fader är barmhärtig.” Jesus visar på ett nytt sätt att se på lån, återbetalning och givande.¹⁰ Under ett besök hos en farisé säger Jesus till värden i 14:12-14 att han inte ska bjuda in människor som har möjlighet att bjuda igen när han bjuder till fest, utan bjuda in dem som inte kan ge något tillbaka.

I Luk 21:1-4 belyser Jesus ett gott exempel på givande.

Han tittade upp och såg hur de rika lade sina gåvor i tempelkistan. Men han såg också en fattig änka lägga ner två kopparslantor, och då sade han: ”Sannerligen, den där fattiga änkan gav mer än alla de andra. De tog av sitt överflöd och lade bland gåvorna, men hon gav i sin fattigdom allt vad hon hade att leva på.”

Foster kommenterar denna passage med att änkans ”givande visade på en obekymrad hängivelse” och att givandet för henne vägde tyngre än förständig hushållning.¹¹ Här ”relativiserar Jesus

6 Watanen, s. 26f

7 Luk 7:22

8 ”Poverty is not to be sought for itself, or as a guarantor of moral purity, but only as a means of securing the liberty for undivided obedience and loyalty to God's reign.” s. 130

9 Wheeler, s. 131

10 Watanen, s 28

11 Foster, s. 70-71

rikedom och fattigdom” genom att upphöja änkan.¹²

Jesus som exempel

I vissa sammanhang verkar det som att Jesus, åtminstone i perioder, levde utan fast bostad, då han i 9:58 uttalar att ”Rävarna har lyor och himlens fåglar har bon, men människosonen har inget ställe att vila sitt huvud” som svar till en man som vill följa honom. ”Kristus hade ingen plats att vila sitt huvud och den som följer honom kan inte räkna med att ha det bättre än vad han hade det” skriver en kommentator till denna text.¹³

Jesus läxar upp de rika

Jesus tillrättavisar gång på gång i evangelierna fariséer för hyckleri. I 11:41-42 säger Jesus att de ska ”ge de fattiga vad som finns på era fat, så blir allt rent för er. Ve er, fariséer som ger tionde av mynta och vinruta och grönsaker men glömmer rättvisan och kärleken till Gud. Ni skulle göra det ena utan att försumma det andra.” Den gammaltestamentliga tiondeprincipen verkar alltså inte vara nog för Jesus.

I 12:13-15 kommer två bröder som har en arvstvist, till Jesus. Han ifrågasätter deras vilja att få honom att döma mellan dem och varnar dem för girighet genom orden: ”akta er för allt habegär. En människas liv beror inte på överflöd av ägodelar.” Sedan, i vers 16-21, ger han exempel på girighet¹⁴ genom att berätta en liknelse om en rik man som kallas för dåre då han ”samlar skatter åt sig själv men inte är rik inför Gud.” Mannen kallas för dåre, inte för syndare, eftersom han satt sitt hopp till det som inte kan rädda honom.¹⁵

Att lämna allt och följa dig

Om de första lärjungarna talas det flera gånger om hur de ”lämnade allt och följde honom” när Jesus kallade dem (5:11, 28) och i 14:33 säger Jesus att ”ingen av er kan vara min lärjunge om han inte avstår från allt han äger.” I 18:28 konstaterar Petrus att han och de andra lärjungarna har ”lämnat allt vi ägde och följt dig”. De första lärjungarna lämnade sin försörjning men även familj och sociala sammanhang. Kvinnorna som beskrivs i 8:1-3 verkar också de lämnat sin familj för att följa Jesus, vilket beskrivs som ”skandalöst” i den kulturella kontexten.¹⁶ I Palestina under Jesu tid var hemmet den största och ofta enda sfär där kvinnor hade makt och inflytande. Att som kvinna lämna hemmet var således att ge upp allt sitt världsliga inflytande.¹⁷

I 12:33-34 undervisar Jesus: ”Sälj vad ni äger och ge åt de fattiga. Skaffa er en penningpung som inte slits ut, en outtömlig skatt i himlen, dit ingen tjuv kan nå och där ingen mal förstör. Ty där er skatt är, där kommer också ert hjärta att vara.” Elliots commentary to English readers beskriver hur denna uppmaning går i uppfyllelse i Apg 2:45, där det beskrivs hur de troende ”sålde allt vad de ägde och hade och delade ut åt alla, efter vars och ens behov.”

”If there is any consensus about the teachings regarding wealth and possessions that are attributed to Jesus in the Gospels, it is that they are impractical” skriver Wheeler och nämner vidare att dessa

12 Watanen, s. 27

13 ”Christ had not a place to lay his head on, and if he follows him, he must not expect to fare better than he fared.”
Matthew Henry's Concise Commentary till parallelltexten till 8:58, Matt 8:18-22

14 Wheeler, s 65

15 Wheeler, s. 129

16 Whiterington, 1984, s. 117, i Watanen, 2012, s. 6

17 Watanen, s. 33

Jesuscitats kompromisslöshet brukar styrka deras äkthet.¹⁸

Mammon

”Ja, jag säger er: använd den ohederlige mammon till att skaffa er vänner som tar emot er i evighetens hyddor när mammon lämnar er i sticket. Den som är trogen i smått är trogen också i stort [...] Om ni inte varit trogna i fråga om den ohederlige mammon, vem vill då anförtro er det som har verkligt värde? Om ni inte varit trogna i fråga om andras egendom, vem vill då ge er det som skall tillhöra er? Ingen tjänare kan tjäna två herrar. Antingen kommer han att hata den ene och älska den andre eller att hålla fast vid den ene och inte bry sig om den andre. Ni kan inte tjäna både Gud och mammon.” Allt detta hörde fariséerna, som älskar pengar, och de gjorde narr av honom. (16:9-14)

Mammon (grek. μαμωνᾶς) kommer från arameiskan och kan översättas med välstånd, rikedom, pengar¹⁹ eller guld. I Luk 16:13 och Matt 6:24 personifieras mammon som en herre vilken man inte kan tjäna samtidigt som Gud. Foster beskriver hur Jesus fördömer mammon ”som en konkurrerande gud”.

Kyrkofadern Gregorius identifierade mammon som en synonym till Belsebub som under medeltiden sågs som ”girighetens, rikedomens och orättvisans demon”²⁰ Girighet, rikedom och orättvisa går således hand i hand. Thomas av Aquino liknade pengakärlekens-synd med "mammon uppburen från helvetet på en varg för att sätta människans hjärta i girighetens brand".

Magnus Malm beskriver hur mammon i sig själv är ”idell tomhet, liksom alla falska gudar”²¹ och skriver vidare om hur makter besegras enligt Bergspredikan, helt enkelt genom att människor aktivt väljer att inte samarbeta med dem eller ge dem ”legitimitet över våra liv genom att *i stället* (min kursivering) vända oss till den levande Guden”. ”Den makt vi sätter vår tillit till är inte Mammons stenhjärta utan Guds fadershjärta.”²² Foster kommenterar Luk 16:9 med uppmaningen att använda det materiella för att tjäna Guds rike.²³

Den rike mannen och Lasaros²⁴

I 16:19-31 berättar Jesus en liknelse om en man som levde i överflöd, och att det vid dennes port satt en tiggare, Lasaros. Lasaros var ”full av sår” och ”önskade att han fick äta sig mätt på resterna från den rike mannens bord.” Lasaros dör och förs ”av änglarna till platsen vid Abrahams sida.” Även den rike mannen dör och pinas efter döden i dödsriket.

Åhörarna till denna berättelse var både Jesu lärjungar och fariséerna. Handbok för livet skriver att fariséerna ”älskade pengar och tog avstånd från Jesu undervisning”²⁵ och att rikedom för dem var ”ett bevis på rättfärdighet”²⁶, något som Jesus här opponerar sig emot, då det i berättelsen är den fattige Lasaros som ”förs till platsen vid Abrahams sida” till skillnad från den rike mannen.

18 Wheeler, s. 61

19 Stora Studiebibeln, not till Luk 16:9

20 Wikipedia: Mammon (tacksam att detta inte är på universitetsnivå för den här stackars referensens skull ==))

21 Malm, s. 152

22 - Malm, s. 156

23 Foster, s. 171

24 För undertecknad är detta en av de absolut svåraste texterna att förhålla mig till i min bibel. Jag tycker att det är en obehaglig text. Sensmoralen är dock rätt solklar. Uppmaningen att ”stanna kvar i det som berör” dröjer kvar...

25 Not till 16:14

26 Not till 16:19-31

Arenius kommenterar denna berättelse med orden: ”Ingenting i berättelsen tyder till exempel på att den rike i berättelsen om den rike mannen och Lasarus skulle ha vunnit sin rikedom på ett orättvist sätt. Nej, han straffas för att han inte delade med sig.” Även Wheeler skriver att ingenting indikerar att den rike mannen på något sätt är direkt skyldig till Lasaros fattigdom, utan att brottet är att inte dela med sig, eftersom det trotsar Guds bud om kärlek och omsorg gentemot medmänniskor. Domen gäller alltså inte bara för dem som rånar och exploaterar eller använder sitt välstånd på ett korrupt sätt. Orättvis fördelning fördöms lika väl.²⁷

Två rika män

I Lukasevangeliets artonde och nittonde kapitel möter Jesus två män. Till en början ser situationerna ganska lika ut, men berättelserna utvecklar sig radikalt annorlunda.

I Luk 18:18-30 berättas det om en man som ägde mycket:

En uppsatt person frågade honom [Jesus]: ”Gode mästare, vad ska jag göra för att vinna evigt liv?” Jesus svarade: ”Varför kallar du mig god? Ingen är god utom Gud. Du kan budorden: *Du skall inte begå äktenskapsbrott, Du skall inte dräpa, Du skall inte stjäla, Du skall inte vittna falskt, Visa aktning för din far och din mor.*” Mannen sade: Allt detta har jag hållit sedan jag var ung. Då sade Jesus: ”Ett återstår för dig: sälj allt du äger och dela ut åt de fattiga, så får du en skatt i himlen. Kom sedan och följ mig.” När han hörde detta blev han bedrövad, för han var mycket rik. Jesus såg att han var bedrövad och sade: ”Hur svårt är det inte för dem som har pengar att komma in i Guds rike! Det är lättare för en kamel att komma igenom ett nålsöga än för en rik att komma in i Guds rike.” De som hörde detta frågade: ”Vem kan då bli räddad?” Han svarade: ”Det som är omöjligt för människor är möjligt för Gud.”

I nästa kapitel, 19:1-10, möter Jesus Sackaios. Åtminstone delar av hans rikedom verkar vara förskaffad på orättfärdig väg. I mötet med Jesus utbrister Sackaios att: ”Hälften av vad jag äger, herre, ska jag ge åt de fattiga. Och har jag pressat ut pengar av någon ska jag betala det igen fyrdubbelt.” Jesu respons blir att ”idag har räddningen nått detta hus.” I noten till Luk 19:8 i Svenska studiebibeln beskrivs hur Sackaios enligt lagen endast var skyldig att betala tillbaka beloppen plus en femtedel av summan. ”Fyrdubbelt tillbaka” var den ersättning som gavs om någon hade stulit boskap och blivit gripen. Förmodligen innebär detta bortgivande att Sackaios gjorde sig av med allt han ägde, och fullgjorde alltså det som den rike mannen i kapitel 18 inte klarade av. När Sackaios blir räddad i detta stycke når glädjens budskap även de materiellt fattiga, då han ger bort (av) sin förmögenhet. Även Sackaios själv, inte materiellt men andligt fattig, får del av glädjebudskapet.²⁸

Förtröstan på Gud

Och till dina lärjungar sade han: ”Därför säger jag er: bekymra er inte för hur ni skall få mat att leva av eller kläder att sätta på kroppen. Livet är mer än födan och kroppen mer än kläderna. Tänk på korparna, de varken sår eller skördar, de har varken förrådkammare eller lador, men Gud föder dem. Och hur mycket mer värda är inte ni än fåglarna? Vem av er kan med sina bekymmer lägga en enda aln till sin livslängd? När ni nu inte ens förmår så lite, varför bekymrar ni er då om allt annat? Tänk på liljorna, hur de växer. De arbetar inte och spinner inte. Men jag säger er: inte ens Salomo i all sin prakt var klädd som en av dem. Om nu Gud ger sådana kläder åt gräset, som i dag står ute på ängen och i morgon stoppas i ugnen, skall han då inte ha kläder åt er, ni trossvaga? Tänk inte på hur ni skall få något att äta och dricka, och oroa er inte. Allt sådant jagar hedningarna i världen efter. Men er fader vet att ni behöver allt detta. Sök i stället hans rike, så skall ni få allt det andra också. Var inte rädd, du lilla hjord, er fader har beslutat

27 Wheeler, s. 132

28 Watanen, s. 27f

att ge er riket. Sälj vad ni äger och ge åt de fattiga. Skaffa er en penningpung som inte slits ut, en outtömlig skatt i himlen, dit ingen tjuv kan nå och där ingen mal förstör. Ty där er skatt är, där kommer också ert hjärta att vara.” (Luk 12:22-34)

Att avsäga sig Mammons makt verkar här vara ett synligt tecken på att lita på Guds omsorg.

Wheeler skriver i sin kommentar till den här texten Jesus ger tre anledningar till varför lärjungarna inte skall bekymra sig. Att mänskligt liv är mer än mat och kläder, att oro är onödigt eftersom Gud har omsorg och att det är ineffektivt eftersom ingen ändå kan ”lägga en enda aln till sin livslängd”. Lärjungarnas uppgift är att fokusera på Guds rike, och Jesus lovar att livets nödvändigheter kommer att ges dem. Vidare skriver Wheeler att uppmaningen att inte vara rädda är ett bud lika mycket som en tröst.²⁹ Jesu uppmaning att inte vara rädda utan att förtrösta på Gud är således grunden för att lärjungarna ska kunna ge upp allt ägande. Wheeler betonar dock att syftet som här framställs inte handlar om de fattigas behov, utan om lärjungarna själva. Det handlar om var deras hjärtan och deras skatt är.³⁰ Termen som används för säljande i ”Sälj allt ni äger” är en ekonomisk term som innebär att Jesus i princip uppmanar till konkurs.

Konstaterandet att ”Er fader har beslutat att ge er riket” är grunden både till uppmaningen ”Frukta inte” och till uppmaningen ”Sälj allt ni äger och ge till de fattiga.” Texten är inte uppbyggd som lag. Jesu uppmaningar här är konsekvenser av tro, av förtröstan på Gud. För de som väntar på Guds rike är detta goda nyheter. ”För någon som accepterar Jesu uppmaningar och som är villig att forma sitt liv efter dem, för henne kan de tas emot som befrielse från rädsla och ett löfte om fullkomlig trygghet snarare än som ett krav på fullkomlig risk.”³¹

Textens poäng är vidare enligt Wheeler att det en människa äger per definition är vad hon begär och kommer sätta sin tillit till, och att välstånd innebär en alternativ källa till trygghet, i stället för Gud. Det Lukasevangeliet försöker göra är alltså att befria människor från tvångsmässigheten kring det materiella.³²

Wheeler drar slutsatsen att i Lukastexterna kring ägande så utesluts ägodelars vanliga funktioner: att säkra status, makt och oberoende av andra. Ägodelar är användbara och accepterade endast så länge de är umbärliga för ägaren, och således tillgängliga för att fylla andra människors materiella behov. I första hand verkar uppgivandet av ägodelar i denna text dock handla om lärjungarna själva, att de ska samla skatter i himlen och inte på jorden, snarare än om behoven hos de fattiga.³³

När Jesus lär sina lärjungar att be säger han att de ska be ”ge oss var dag vårt bröd för dagen”³⁴ Även här avspeglas den inbjudan att lita på Gud som försörjare, som ges till Jesu lärjungar. Watanen beskriver att ”dagligt bröd handlar om att lita till Guds omsorg.” I detta sätt att be avspeglas också den fattiges perspektiv.³⁵ I den bönen lever vi ”dagligen [...] medvetna om vår fattige broders villkor.”³⁶

29 Wheeler, s. 63

30 Ibid, s. 64

31 Ibid, s. 68

32 Ibid, s. 71

33 Ibid, s. 64

34 11:3, Folkbibeln

35 Watanen, s. 29

36 Arenius, Petrus nr 9 2009

Förvaltarskap

Bredvid uppmaningen att sälja allt och ge åt de fattiga finns fler exempel på hur Lukas beskriver egendom.³⁷ I 8:3 talas det om flera kvinnor som följde Jesus och som använde sina tillgångar för att hjälpa Jesus och hans efterföljare. Watanen skriver att det mest sannolika här är att dessa kvinnor fungerade som ekonomiska försörjare.³⁸ När Jesus besöker Marta och Maria visar de gästfrihet, och i Apostlagärningarna, också skriven av författaren till Lukasevangeliet, omnämns gemensamt ägande.³⁹ Enligt Wheeler utesluter detta möjligheten att låta enskilda material normera vad lukansk etik kring egendom innebär, och drar slutsatsen att i stället för en regel finns här en inbjudan till den förtröstan på Gud som avstående från materiell egendom innebär.⁴⁰

Watanen beskriver det som ett ”problem” att Lukasevangeliet säger olika saker om ägande och refererar till Tucket som menar att en vändning i Jesu undervisning kring egendom sker i 22:35-38 då lärjungarna uppmanas att ta med sig pengar, påse och svärd.⁴¹ Svärden verkar dock syfta till att en profetia skall uppfyllas⁴² och jag har svårt att se att det är hållbart att hävda att Jesu undervisning i stort skulle vända här.

I 19:11-27, efter Sackaios omvändelse, berättar Jesus liknelsen om de tio punden som handlar om att förvalta rikedom, och om en herre som ställer sina tjänare till svars för hur de har förvalt det de blivit anförtrodda. I 19:45-46 rensar Jesus templet och fördömer de som exploaterar människors gudslängtan för egen vinnings skull.

Skatt till kejsaren

I 20:20-26 försöker de skriftlärdade och överstepräster sätta dit Jesus genom att fråga om det är rätt eller inte att betala skatt till kejsaren, varpå Jesus frågar om vems bild de ser på myntet. Då svaret är ”kejsarens” replikerar Jesus att de ska ge ”kejsaren det som tillhör kejsaren och Gud det som tillhör Gud.” Jesus uttrycker här ingen motsättning mellan att tjäna Gud och att lyda Rom⁴³, till skillnad från den motsättning mellan att förtrösta på Gud och förtrösta på rikedom som betonas i Lukasevangeliet. Pengarna verkar vara ett större hot mot människan än vad statsmakten är.⁴⁴

Den tidiga Jerusalemförsamlingen

Församlingen i Jerusalem under det första århundradet var en gemenskap som tog uppmaningen att sälja allt de ägde och ge åt de fattiga bokstavligen och följde den fullt ut.⁴⁵ I Apg 2:44f står det att ”De troende fortsatte att samlas och hade allting gemensamt. De sålde allt vad de ägde och hade och delade ut åt alla, efter vars och ens behov.” I 4:32 beskrivs församlingens egendomsgemenskap: ”Alla de många som hade kommit till tro var ett hjärta och en själ, och ingen betraktade något av

37 Wheeler, s. 70

38 Watanen, s. 5

39 Apg 4:32

40 Wheeler, s. 70

41 Tuckett, 1997, s. 102, i Watanen, 2012, s. 30

42 Luk 22:37f ”Jag säger er att med mig skall det ord i skriften gå i uppfyllelse som lyder: *Han räknades till de laglösa*. Ty nu fullbordas det som är sagt om mig.” - ”Herre”, sade de, ”här är två svärd.” - ”Det är bra”, sade han.

43 Watanen, s. 29

44 Sen kan man diskutera en kristens relation till staten i evigheters evighet amen. ”Man måste lyda Gud mer än människor” (Apg 5:29) och så vidare. Ett ämne för en annan text, någon gång. Det här lär leda till teologistudier, jag inser ju det :)

45 Not till kommentar till Luk 12:33-34 på biblehub

det han ägde som som sitt; de hade allt gemensamt.” Samtida författare har beskrivit hur ”de gudlösa galiléerna (det vill säga de Jesustroende, min anmärkning) mättar inte bara sina egna [fattiga], utan våra därtill.”⁴⁶ Kombinerat med missväxt resulterar deras säljande av materiell egendom i deras fattigdom⁴⁷ och hungersnöd vilket leder till att andra församlingssamfund får samla in pengar till Jerusalemförsamlingens överlevnad. Paulus talar om denna insamling i bland annat 2 Kor 8⁴⁸ och berättar om de makedonska församlingarnas givmildhet.

Franciskus och Klara av Assisi

1100-talets påvedöme avspeglade allt mindre Nya testamentets tankar kring icke-ägande, och var i stället en institution med världslig makt och stort inflytande. I denna tid växer asketiska reformrörelser fram, däribland de så kallade tiggarrordarna, av vilka franciskanerna var en. Franciskanerorden var en reformrörelse inom den etablerade kyrkoinstitutionen, som betonade apostolisk fattigdom.⁴⁹

Franciskus av Assisi har kallats för ”Guds lille fattige” och levde 1182 till 1226.⁵⁰ Han föddes i en rik familj och levde som ung i överflöd. 1206, 24 år gammal, lämnar han allt för att leva i fattigdom. Franciskus sökte ett avskilt och bedjande liv och betjänade samtidigt de fattiga och spetsläska. Genom avsaknad av materiell egendom ville han följa i Jesu fotspår.⁵¹

Så småningom bildades en klosterorden, franciskanerrörelsen, som blev godkänd av katolska kyrkan och som till skillnad från andra ordnar inte ägde någonting. De vandrade omkring och predikade för evangeliet⁵² och levde utan materiella anspråk.⁵³ Med tiden blev kraven på egendomslöshet mindre stränga inom orden.⁵⁴ Nedan kommer ett utdrag och en beskrivning på hur Franciskus själv beskriver att han och hans ordenssykon levde:

De, som kom för att omfatta detta levnadssätt, gav allt vad de ägde åt de fattiga. De nöjde sig med en mantel allena, vilken var lappad invändigt och utvändigt, och de, som så ville, hade livrep och benkläder. Och vi ville icke ha någonting annat.

46 Foster, s. 74

47 Pulpit commentary till 12:33, biblehub

48 2 Kor 8:1-15 Jag vill tala om för er, bröder, vilken nådegåva församlingarna i Makedonien har fått av Gud. Under många svåra prövningar har deras översvallande glädje och deras djupa fattigdom överflödat i den rikaste givmildhet. Jag kan försäkra: efter sin förmåga, ja, över sin förmåga har de gett. De kom självmant till mig och tiggde och bad om att få vara med och hjälpa de heliga. Och de gav inte bara det jag hade hoppats – efter Guds vilja gav de först och främst sig själva, åt Herren och åt mig. Därför kunde jag be Titus fortsätta som han börjat och se till att även denna frikostighetens gåva blir fulländad hos er. Ni som har allt i överflöd: tro, tal, kunskap, hängivenhet och den kärlek som jag har uppväckt hos er, se till att ni också ger överflödande prov på denna nådegåva.

Det här är ingen befallning. Men jag vill pröva äktheten i er kärlek genom att ställa den mot andras hängivenhet. Ni känner vår herre Jesu Kristi stora gåva: han, som var rik, blev fattig för er skull, för att ni skulle bli rika genom hans fattigdom. Det är ett råd jag ger er, och det kan ni ha nytta av, ni som i föl påbörjade arbetet, och det med god vilja. Fullfölj nu arbetet, så att resultatet svarar mot den goda viljan – allt efter er förmåga. Har någon bara den goda viljan, så är han välkommen med vad han har och bedöms inte efter vad han inte har. Meningen är ju inte att andra skall få det bättre och ni få det svårt. Nej, det är en fråga om jämvikt; nu skall ert överflöd avhjälpa deras brist, för att en annan gång deras överflöd skall avhjälpa er brist. Så blir det jämvikt, som det står skrivet: *Han med mycket fick inte för mycket, han med litet fick inte för litet.*

49 Tergel (2005) s. 204

50 Tergel, s. 205

51 Halldorf & Halldorf, s. 300

52 Hill, s. 193

53 Halldorf & Halldorf, s. 300

54 Tergel, s. 205

Jag själv arbetade med mina händer, såsom jag alltfört vill arbeta, och jag bjuder alla andra bröder att bruka flit i ett hederligt hantverk. De, som icke kan något sådant, de må lära sig ett, icke av lust till arbetslönen utan för det goda föredömet skull och till undvikande av sysslöshet. Och närhelst man icke ger oss någon betalning, må vi ta vår tillflykt till Herrens bord, vilket han varje dag dukar åt sina fattiga, i det att vi går från dörr till dörr och tigger.⁵⁵

Sexton år gammal anslöt sig Klara av Assisi till rörelsen 1209 och grundade orderns kvinnliga gren.⁵⁶ ”I en tid som ogillade stark vänskap mellan män och kvinnor utanför äktenskapet förenades de i en slitstark relation som hade sin grund i en gemensam vision av den fattigdom som Jesus Kristus utstod.”⁵⁷

En av Franciskus mest kända texter är hans Solsång, där allt skapat beskrivs som familjemedlemmar, och där han tackar Gud för allt detta. Tergel beskriver Franciskus som ”en av kyrkohistoriens mest fascinerande personligheter” och förklarar detta med ”konsekvensen i hans evangeliska livsföring och hans obegränsade kärlek till hela Guds skapelse, människor, djur och natur.”⁵⁸ Foster beskriver att de tidiga franciskanerna ”gjorde en munter, lycklig revolt mot materialism” och att de var präglade av glad förtröstan.

Globala orättvisor

”När jag ger de fattiga bröd kallas jag helgon. När jag frågar varför de fattiga inte har något bröd kallas jag kommunist.” - Dom Hélder Câmara, romersk-katolsk ärkebiskop i Brasilien

Att älska sin nästa är en självklarhet i kristen etik. I dagens globaliserade värld kan en rimlig definition låta: Min nästa är varje människa som påverkas av mina val. Vad jag köper, äter, reser med och så vidare har konkret betydelse för människor över hela jorden. Att avskärma kärleken till sin nästa från dessa sammanhang blir allt mer absurt. - Ur equmenias hållbarhetspolicy

Palestina under Jesu tid präglades av stor ekonomisk ojämlikhet och stora skillnader mellan rika och fattiga. Vissa daglönare kunde knappt få ihop till sitt dagliga bröd.⁵⁹ Även vår värld idag är extremt ekonomiskt orättvis. 1,22 miljarder människor lever i extrem fattigdom och lever på under 1,25 amerikanska dollar per dag. Dock har den extrema fattigdomen nästan halverats de senaste 20 åren.⁶⁰ De här siffrorna är alltså möjliga att förändra. Samtidigt som fattigdomen minskar globalt, ökar dock de ekonomiska klyftorna i världen. Världens rikaste tio procent äger 87 procent av världens tillgångar. 3,3 miljarder människor äger tillsammans endast 2,9 procent av världen privata tillgångar, men de flesta av dessa är ännu fattigare.⁶¹ Enligt UNICEF beräknas 870 miljoner människor i världen vara undernärda, och i utvecklingsländer är en fjärdedel av alla barn undernärda. Det finns även en problematik kring relativ fattigdom i höginkomstländer, vilken i Sverige innefattar 7,3 % av alla barn. Således har vi syskon och medmänniskor i världen som svälter och lider nöd, medan vi lever i ett av världens rikaste länder. Dessutom finns en stor brist på utbildning och sjukvård globalt.

55 Ur Franciskus testamente (1226) i Tergel, s. 206

56 Foster, s. 82

57 Hill, s. 194

58 Tergel, s. 205

59 Watanen, s. 10

60 <https://unicef.se/fakta/fattigdom>

61 <http://www.svd.se/den-rikaste-procenten-ager-nastan-halva-varlden>

”Att höra Bibelns ord om rättvisa, att verkligen *höra* det, leder oss in i den hungerns och fattigdomens problematik som råder i vår tid” skriver Foster och kommenterar vidare att ”i en värld med begränsade resurser blir vi rika på de fattigas bekostnad”⁶² och att en sänkt levnadsstandard är nödvändig för att närma sig rättvis resursfördelning i världen.⁶³ Att verka för en rättvis resursfördelning handlar inte bara om bistånd och givande, utan om att ”se hur våra handlingar och konsumtionsmönster påverkar andra människor.”⁶⁴

Miljö & klimat – vår tids största rättvisefråga

Vi lever över vad den här planeten klarar av. Enligt Världsnaturfonden skulle det krävas 3,7 jordklot av naturresurser om alla skulle leva som svenskar⁶⁵. Vi är så rika att andra inte kan vara så rika för det skulle förstöra jorden ännu mer. ”Vår rikedom förutsätter alltså andra människors fattigdom” för att citera Michael Grenholm.⁶⁶ Det här är en fråga om skapelseansvar, men alltså även en rättvisefråga. Den kristna biståndsorganisationen Diakonia har kallat klimatfrågan för ”vår tids största rättvisefråga”, då miljöförstöring och följder av klimatförändringar slår hårdast mot fattiga människor i utvecklingsländer, medan ansvaret och skulden för samma miljöförstöring klimatförändringar framför allt ligger hos världens rika länder och invånare.

Problematiken hör ihop med den industrialiserade världens överkonsumtion, som i sin tur hör ihop med vårt habegär. Påve Franciskus skriver i sitt dokument om klimatfrågor att ”Vi vet alla att det inte är möjligt att bibehålla de nuvarande nivåerna av konsumtion i utvecklade länder och i rikare samhällsområden, där vanan att slösa och kasta bort har nått nivåer som saknar motstycke.”⁶⁷ Påve Franciskus refererar även till östortodoxa kyrkans patriark Bartholomeus I av Konstantinopels ord om nödvändigheten att omvända oss från den synd det är, gentemot Gud och gentemot varandra, att skada naturen. Vidare skriver Bartholomeus att vi måste byta ut ”konsumtion mot offer, girighet mot generositet, slösaktighet med en ande av delande, en asketism som medför att vi lär oss att ge och inte bara att ge upp. Det är ett sätt att älska, att gradvis röra sig bort ifrån vad jag vill till vad Guds värld behöver. Det är befrielse från rädsla, girighet och tvång.”⁶⁸

En minoritet av världens befolkning tror alltså att de har rätt att konsumera på ett sätt som aldrig hade kunnat gälla globalt, då planeten inte hade kunnat bära svinnet av sådan konsumtion. Vidare skriver påve Franciskus hur cirka en tredjedel av all producerad mat slängs, och formulerar träffsäkert att när den slängs är det som att den är ”stulen från de fattigas bord”⁶⁹

”Enkelheten är absolut nödvändig i vår tid. Vår lilla planet kan helt enkelt inte bära det rika västerlandets glupska konsumtion” är slutsatsen Foster drar utifrån detta.⁷⁰ I den tid vi lever i, i de

62 Foster, s. 196ff

63 Foster, s. 170

64 Johannes, Bean och Olov, för nätverket Speak, i Dagen, n.d.

65 På <http://www.wwf.se/vrt-arbete/ekologiska-fotavtryck/1127697-ekologiska-fotavtryck> går det att kolla hur många jordklot som skulle behövas om alla levde som du. 2,09 jordklot skulle krävas om alla levde som undertecknad. Vi har inte 2,09 jordklot. Bjälken i mitt eget öga...

66 <https://www.youtube.com/watch?v=CZ-ChmONoME>

67 ”We all know that it is not possible to sustain the present level of consumption in developed countries and wealthier sectors of society, where the habit of wasting and discarding has reached unprecedented levels.” (II, 27)

68 ”He asks us to replace consumption with sacrifice, greed with generosity, wastefulness with a spirit of sharing, an asceticism which entails learning to give and not simply to give up. It is a way of loving, of moving gradually away from what I want to what God's world needs. It is liberation from fear, greed and compulsion.” s. 8

69 Klimatencykliken, s. 36

70 Foster, s. 169

utmaningar mänskligheten står inför, är det hög tid att låta vår efterföljelse få praktiska, synliga konsekvenser på detta område.

Avslutning (och en ny början)

Syndabekännelse. Inledningsvis under den här textens producerande har jag känt stor frustration och sorg över mitt liv. Att se diskrepansen mellan mitt liv, mina sammanhang, och Jesu undervisning i Lukasevangeliet måste väcka någonting i mig. Insikten att jag är en farisé som allt för ofta älskar pengar mer än människor skakar mig i grunden. Denna insikt kan dock inte stanna i förkrosselse och skam, utan måste leda fram till en syndabekännelse. När jag lever i orättfärdigt överflöd medan mina syskon inte har sina basbehov fyllda, när jag skadar skapelsen, då har jag inte älskat Kristus över allt annat, inte älskat min nästa som mig själv. I Kristus är vi rättfärdiggjorda och får ta till oss hans uppmaning om att ”gå nu, och synda inte mer.”

Rik i den här världen? Min utgångspunkt i denna text har varit att jag definierar mig som ”rik i den här världen”. Här kommer någon läsare kanske inte känna igen sig i bilden. Vi läser ibland texter om att ”85 personer äger halva jordens tillgångar” och lägger därmed problemet om global ekonomisk orättvisa utanför oss själva. Men jag har aldrig behövt gå och lägga mig hungrig. Jag har kläder på kroppen och tak över huvudet, jag äger en dator, en kaffebryggare och inte så få böcker. Jag har pengar på banken och i plånboken. Utifrån detta definierar jag mig som rik i den här världen. Att reagera och säga ifrån varje gång någon kallar mig för ”fattig student”, eller de gånger jag själv råkar göra det, har för mig varit viktigt för att inse min privilegierade position i den här världens ekonomiska system.

Avstå som kristen princip. Att Jesus ”inte räknade sin jämlikhet med Gud som segerbyte utan utgav sig själv och antog en tjänares gestalt” - vad gör det med mig som säger mig följa Jesus? I min efterföljelse måste avståendet vara en del. Inte den enda delen – negationer är sällan motiverande – men en viktig del för att kristen tro inte bara ska vara att vi lägger till bibelläsning, bön och lite volontärarbete till våra vanliga livsstilar, utan så att vår tro påverkar hela livet. För alla ser det inte ut som för Franciskus och Klara av Assisis löften om ”fattigdom, lydnad och kyskhet” - men jag tror att det finns mycket inspiration där för ett liv i Jesu efterföljelse. Enkelheten, att lära sig avstå från det onödiga och fasta från nödvändigheter, är en väg framåt. Nåden blir praktisk och får konkreta konturer när vi ger utan att förvänta oss att få tillbaka.

Riktning. ”Lärjungaskap handlar om riktning”, för att citera Magnus Ardeby. Att följa Jesus är att sträva nedåt, mot att ge mer och leva enklare. ”Tro inte att jag redan nått detta eller blivit fullkomlig” skriver Paulus efter att ha redogjort för hur hans världsliga privilegier inte länge har något värde för honom, ”men jag gör allt för att gripa det, när nu Kristus Jesus fått mig i sitt grepp.”⁷¹ Att längta efter att bli mer lika Jesus i allt och rikta våra liv utifrån den längtan är en utmaning för oss. Inte som om att vi redan är där, men för att vi vill följa Kristus med allt vi är och har.

Att ha enkelhet som ideal och samtidigt betona fattigdomsbekämpning? Är jag inte helt inkonsekvent och säger jag inte två helt olika saker med den här texten? Visserligen är tankemässig inkonsekvens något som jag emellanåt gör mig skyldig till, men jag tror inte att det är fallet just här. Jag tänker att en nyckel ligger i att inte skämmas för de privilegier jag har som alla borde få, men att avstå från det ingen borde ha, och även lära mig att ibland fasta från nödvändigheter. Alla

71 Fil 3:12

människor borde få tak över huvudet, få äta sig mätta varje dag, ha kläder på kroppen, ha tillgång till sjukvård, och leva i en miljö som inte är förorenad. En fråga att ställa sig som utmaning: Vad har jag som ingen människa borde ha? Svaret på denna fråga är för mig en vägledning för vad jag ska avstå, ägandemässigt, konsumtionsmässigt, livsstilmässigt. Ingen människa borde ha rätt att leva över vad den här jorden klarar av eller leva i en rikedom som förutsätter andra människors fattigdom – ändå gör många av oss västerlänningar just det.

När texten säger flera saker? Att jag emellanåt är inkonsekvent går att leva med, men vad gör vi med bibeltexter som verkar säga emot varandra? Slutar vi att ta till oss Jesu ord om att sälja allt vi äger, när vi läser att Jesu kvinnliga lärjungar hade tillgångar som de använde för att betjäna? Godkänner vi genom de sistnämnda texterna allt vårt jordiska ägande? Lyssnar vi till den befriande röst som kallar oss att sluta samla skatter på jorden, att sluta tjäna Mammon, och i stället vända oss till den levande guden? Fortsätter vi att tro att vår himmelske fader har mer omsorg om oss än vad han har om fåglarna, och att han vill vara även vår försörjare?

Profetiskt liv. Vi behöver reformrörelser. Grupper av människor som lever profetiskt, som franciskaner i en i hög utsträckning mammoniserad kyrka. Gemenskaper som vägrar att tillåta Mammons makt över liv och gemenskaper. Vi behöver våga utmana varandra i att lägga ner allt, inklusive vår ekonomi och våra ägodelar, inför korset och låta dem betjäna andra människor och fylla deras behov. Våga stå till svars för varandra. När jag blev vegetarian var det i en gemenskap som strävade efter en enklare livsstil, där många avstod från kött av miljöskäl. Jag har vänner och förebilder i enkelhet som utmanar mig mycket kring bland annat klädkonsumtion. Vi behöver våga be varandra om hjälp. ”Vi kan inte gå in i enkelhetens liv utan att ta hjälp av varandra”⁷² som Foster uttrycker det. Låt oss väcka drömmen om att församlingen skulle få vara ljus på berget, grupper av människor som lever annorlunda liv, som följer Kristi exempel att sträva nedåt, mot ett enklare, fattigare, mer hållbart liv.

Provocerande liv. Den fattiga änkan gav allt hon hade kvar. Franciskus och Klara av Assisi lämnade välstånd för att tugga ihop sitt dagliga bröd. Johannes döparen levde av gräshoppor och vildhonung. Det profetiska livet och det provocerande livet verkar höra ihop. Hur skulle vi idag se på en församling som sålde sina gemensamma och individuellt ägda lokaler och gav pengarna till de fattiga, för att sedan själva hamna i ekonomisk knipa? Skulle vi som syskon i Kristus, liksom de makedonska församlingarna gjorde för Jerusalemförsamlingen, fasta, be och ge till dem, eller skulle vi i en tid av församlingsbudgetar förklara dem vara oansvariga och lämna dem åt sitt öde? Kan det vara så att vi, om vi lever profetiskt, också kommer att provocera(s av) varandra?

Den världsvida kyrkan. Min kärlek till den världsvida kyrkan och till kyrkohistorien växer ju mer jag läser, och har växt under den här processens gång. Den ande Franciskus och Klara av Assisi levde i, med en kärlek till hela skapelsen, behöver vi låta oss utmanas av, i en tid där vi är medbrottslingar i att skada den här skapelsen på olika sätt. Att låta den världsvida kyrkan och det Gud gör i henne utmana oss.⁷³ Vi får tacka Gud för att den nuvarande påven är klimataktivist och att han når ut med skarp rikedomskritik till ofattbart många människor. Det är ”tillsammans med alla de heliga” som vi lär känna ”Kristi kärlek som är väldigare än all kunskap”⁷⁴ och som får oss att

72 s. 204

73 Under den här processen har jag upplevt Guds andes tilltal genom människor som på många sätt står långt ifrån mig teologiskt. Gud är större än teologi.

74 Ef 3:18-19

vilja lägga ner allt för Kristus för att betjäna hans minsta. Enkelheten är inte ett ensamprojekt för svensk frikyrklighet, den är en utmaning till och nödvändighet för hela Jesu kropp.

Identifikation. När vi möter Jesu ord om mal och mask som förstör inser vi att vår materiella rikedom är värdelös när den behålls för oss själva. Jesus uppmanar oss att ge upp allt vårt eget och be Fadern om vårt dagliga bröd. I den bönen identifierar vi oss med de fattiga. Att göra det kommer i sin tur att prägla våra val, vår konsumtion och vår livsstil.

Till tjänst för Guds rike. Jag har själv i denna text gett utrymme för tankar kring att ”låta det materiella tjäna Guds rike” och förvaltarskap av det materiella. Dock vill jag problematisera detta mitt uttryckssätt och ställningstagande. Jesus talar om icke-ägande som tjänst för gudsriket, men det är så mycket svårare för oss att se hur det skulle kunna fungera. Guds rike är annorlunda vårt. Jag har många exempel på hur materiellt ägande på olika sätt tjänar Guds rike. Lokaler för boende, betjänande och gudstjänstfirande, en bil för att åka på teampraktik eller för att hjälpa flyktingar, dator och böcker för att läsa, skriva och genom det bygga upp Guds församling. Så mycket svårare är det att se hur det vi avstår tjänar Guds rike. Ändå är det ju det sistnämnda som Jesus talar och lever ut tillsammans med sina lärjungar. Icke-ägande är ett sätt att tjäna Guds rike. Den tanken utmanar mig. Jag är inte för egen del färdig i hur det kan se ut.

En asketisk framtid? Det är så lätt för mig att tänka att det fungerade för Jesus och hans lärjungar att leva omkringvandrande utan fast bostad eller ägodelar, för att det var en annan tid. På samma sätt frestas jag ibland att tänka på Franciskus av Assisi, jag försöker kontextualisera och gör hans berättelse till något vackert och småmysigt att lära av, något som fungerade på medeltiden men som idag bara är bilder av fåglar och träd. Men den typen av liv har alltid varit annorlunda. Franciskus var rik innan han lämnade allt. Jesus avstod himmelsk härlighet. En bön jag har är att jag aldrig ska låta dessa berättelser bli gulliga historier, utan fortsätta söka Guds rike, att lära mig ge upp allt för Kristus, att förstå vad helig dårskap innebär. Var hamnar jag om jag slutar brottas med mitt ägande, så länge jag äger något? Låt oss be att det inte ska få stanna här, utan att vårt lärjungaskap ska få beröra vårt ägande eller icke-ägande hela livet.

För en tid som denna. Klimat-, global- och fattigdomsperspektiven gör att rättvisefrågorna blir större än att dela syskonligt på kladdkakan på bibelskolan. Frågor om rättvisa är inte mindre viktiga än i Jesu och den tidiga kyrkans samtid, om något tror jag att de blir allt mer avgörande. Att inte vara som den rike i berättelsen om Lasaros är för mig en utmaning både till mig som individ och till västvärlden som helhet. Jesu ord är inte mindre skarpa idag. Vi behöver arbeta för att alla människor ska ha tillgång till sjukvård och utbildning samt att få sina grundläggande behov fyllda. Vi behöver främja rättvis och rättfärdig handel, främja rättfärdiga arbetsvillkor och löner som går att leva på. Vi behöver arbeta för att den här jorden ska gå att leva på under många år framöver, i omsorg om vår nästa. Om någon ur en kommande generation påverkas av mina val, är också hon min nästa som jag har ansvar för. Och vi behöver göra allt detta, hjälpas åt i dessa stora frågor, och samtidigt, som individer och som gemenskaper, ge till människor som sitter utanför våra portar och tigger.

Var inte rädd, du lilla hjord. När Jesus utmanar oss att ge upp vår rikedom, att inte ha vår trygghet i det materiella, så har han inte lämnat oss ensamma i det. Fadern har beslutat att ge oss riket och vi är adopterade in i en familj där vi får sörja för varandra, där vi liksom Nya Testamentets församlingar behöver utmanas att dela med oss till varandra. Vi är inbjudna till att få följa Jesu ord om befrielse från oro, girighet och materiella bekymmer, och i stället söka Guds rike.

Tacksamhet. En process under arbetets gång har för mig varit en rörelse från frustration till tacksamhet; från hopplöshet till längtan efter agerande. Frustration kan vara förlamande, då vi ser på oss själva och blir förtvivlade. ”Tacksamhet är aktivism” för att citera Alice Hägg, student och aktivist. Påven lyfter den helige Franciskus vördnad för skapelsen. Tacksamhet är en förvandlande kraft, en kraft till förändrade liv. Tacksamhet till Gud för skapelsen och dess skönhet får oss att behandla den väl. Tacksamhet över andra människor får oss att leva rättfärdigt gentemot varandra. En tacksam människa nöjer sig med vad hon har och ger inte efter för orättfärdiga begär. Kan vi lära oss att leva varje dag i tacksamhet till den som föder allt levande, och nöja oss med vad vi har, då blir uppgivandet, givandet och enkelheten en naturlig konsekvens, och vi inser att de gåvor vi fått att tacka Gud för måste få komma fler till del.

Avslutande bön

Himmelske pappa, lär oss att sätta vår tillit till ditt fadershjärta och inte till Mammons stenhjärta, att inte sätta vårt hopp till något så flyktigt som rikedom. Tack att du är vår försörjare och trygghet. Tack för att vi inte behöver vara rädda, eftersom du har beslutat att ge oss riket. Tack att du har omsorg om fåglar och liljor, och ännu mer om oss.

Jesus, du har fångat våra hjärtan. Lär oss dina stigar, som går neråt. Tack att du inte kommit för att bli betjänad utan för att tjäna. Förbarma dig över oss som är rika i den här världen, och förlåt oss denna vår synd, att vi gör skillnad på människor och håller hårt i det vi kallar vårt eget. Lär oss att lämna allt och följa dig, du som blev fattig för vår skull. Hjälp oss att ge åt den som ber oss och inte neka den som vill låna av oss, att inte räkna med att få något igen. Lär oss att ge så som du har gett allt. Lär oss att samla skatter i himlen och inte på jorden, att inte försöka tjäna flera herrar utan bara dig.

Helig ande, forma våra hjärtan så att både vår skatt och vårt hjärta är där du vill att vi ska vara. Förvandla våra liv enligt din vilja, du vår hjälpare och vän.

Jesus, jag vill hellre ha dig än silver och guld. Lär mig att leva för dig, glad i din kärlek, offrande mig.

Amen.

Avslutande hymner

*Jag vill hellre ha Jesus än silver och guld,
jag vill hellre bli hans, få förlåten min skuld.*

*Jag vill hellre ha Jesus än världens prakt,
för blott tomhet finns däri.*

Rhea F Miller/Joel Sörensson

*Helig ande, kom, ja kom
Helig ande, du är vår hjälpare, våran vän*

*Ge oss mod att inte blunda
våga leva annorlunda
Du är med oss, du är med oss*

Ellen Vingren

Avslutande psalm

*Upprätta oss Gud, vår räddare,
låt din ovilja mot oss fara!
Skall du vredgas på oss för alltid,
skall din vrede vara
från släkte till släkte?
Vill du inte ge oss liv igen,
så att ditt folk kan glädjas över dig?
Herre, visa oss din godhet,
och ge oss din hjälp!*

*Jag vill höra vad Gud säger.
Herren förkunnar välgång
för sitt folk och sina trogna
och för de redbara.
De som fruktar honom har
nära till hans hjälp,
hans härlighet bor i vårt land.*

*Godhet och trofasthet möts,
fred och rättvisa omfamnar varandra.
Trofasthet spirar ur jorden,
rättvisa blickar ner från himlen.
Herren själv ger allt gott,
vårt land ger sin gröda.
Rättvisa går framför honom,
fred och välgång i hans spår.*

Ur psalm 85

Litteraturlista

Bibel 2000

Foster, R. (2011) *Fri att leva enkelt*. Libris förlag, Örebro

Halldorf, P. & Halldorf, J. *Trons vittnen*. Libris förlag

Hill, J. *Den kristna kyrkans historia*

Malm, M. (2009) *Ett hjärta större än världen – att följa Jesus enligt Bergspredikan*. Libris förlag, Örebro.

Påve Franciskus Klimatencyklika: Encyclical Letter Laudato Si' of the Holy Father Francis on Care for our Common Home

Svenska Folkbibeln

Tergel, A. (2005) *Från Jesus till Moder Teresa – Kristenhetens historia*. Verbum, Stockholm.

Watanen, Z. (2012) *Lärjungen Johanna – Luk 8:1-3 i ett socio-ekonomiskt perspektiv*.

Kandidatuppdats i exegetik, Örebro Teologiska Högskola

Wheeler, S. E. (1995) *Wealth as peril and obligation – The New Testament on Possession*. William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan

Appendix – sådant som inte fann annan plats men som var för bra för att helt utelämnas

Analys av Matteus 25. Vad gör det med oss om vi i stället för att se oss själva som Jesus och de fattiga som behövande, börjar se att det vi gör mot Jesu minsta gör vi mot honom själv? Att inte bara fråga oss "hur skulle Jesus behandla de fattiga?" utan även "hur behandlar vi Jesus i hur vi bemöter denna världens minsta?" Att gå från att fundera på hur Jesus skulle bemött kvinnan som tigger utanför butiken (vilket är en högst relevant fråga) ta det steget längre och fundera på vad det innebär att Jesus identifierar sig med henne, och gå med honom i den identifikationen. "Vad säger det om min gudsrelation om Jesus är den romska kvinnan utanför ICA?" för att spetsa till frågeställningen. Detta upp-och-nedvända perspektiv som finns i Matteus 25 kommer jag lägga mycket tid, text och ord på att behandla under resten av livet, och jag tror att det är ett perspektiv som kompletterar den här texten på ett bra sätt.

Moder Teresa. Inledningsvis fanns en tanke att använda Moder Teresa som ett av de kyrkohistoriska nedslagen. Det hanns inte med, av anledningen att arbetet redan var ganska spretigt. Nedanstående citat var dock för bra för att helt uteslutas, då det varit viktigt för mig i min process.

"I tredje världen liksom i den tidiga kyrkan skapas en teologi med utgångspunkt från de nedersta i samhället. Med dessa solidariserar sig Gud i inkarnationen och blir själv en av dem. Detta gestaltar moder Teresa i handling, och hon kan därför sägas vara en symbol för identifikationen med de svagaste inom tredje världens kyrka. Kärlekens gärningar mot de utslagna är kärlekens gärningar mot Kristus, eftersom han identifierar sig med dem. Detta är den måttstock efter vilken halten hos såväl enskilda kristna som kyrkan bedöms och kommer att bedömas enligt domsscenen i Matt 25. Där frågas inte efter teologiska åsikter eller kyrkotillhörighet utan efter handlingar riktade mot de nedersta. Här återfinns kriteriet för den kristna kyrkan liksom enskilda kristnas trovärdighet."⁷⁵

Vasilij den välsignade. Ännu en person vars liv jag gärna hade fördjupat mig i är "Kristi dåre", det rysk-ortodoxa helgonet Vasilij den välsignade.

one of the great "holy fools" of Russia [...] Basil was born to a peasant family near Moscow in the late 1400s. He left home at age sixteen to devote himself to a life of asceticism. He did not have a permanent home but instead walked around barefoot and in rags, exhibiting extraordinary humility in the face of punishment, ridicule, and derision. Like an Old Testament prophet, Basil challenged those in power about

75 Tergel, s. 603

their treatment of the poor, marginalized, and afflicted. He foretold misfortunes and preached the gospel to all who would listen, including the tsar, Ivan the Terrible, who respected and feared Basil's gift of prophecy. Once, when Basil offered the tsar a piece of raw meat during the lenten season, the tsar rejected it. Basil then boldly and truthfully asked him, "Then why do you drink the blood of men?" noting the tsar's violent behavior toward innocent people.⁷⁶

Den mest älskade och högtaktade av de ryska Dårarna är St Basil the Blessed / Vasilij den Välsignade (d. 1552). Han levde ett kringresande liv och gick naken genom Moskvas och st Petersburgs gator. Han retade de rättfärdiga genom sitt medlidande med syndare. Han kastade sten på burgna människors hus och avslöjade skenhelighet och maktlystnad överallt där han drog fram. Både den världsliga och den religiösa makten fruktade honom, men de fattiga älskade honom.⁷⁷

76 Shane Claiborne, augusti 2014

77 Sjödin, 2005. Helig dårskap eller spelat vansinne? Högskolan i Gävle